TROLDSPEJLET

Meddelelsesblad for Karin Michaëlis Selskabet. nr. 3. / 26 Feb. 2007.

INDKALDELSE TIL GENERALFORSAMLING:

Hermed indkaldelse til årsmøde,

Onsdag den d. 21. marts kl. 14.00
"Literaturhaus", Møllegade 7, 1400 København N

Vi starter med at høre fruens egen stemme på et gammelt bånd i samtale med Karl Bjarnhof.

Derefter går vi over til dagsordenen:

1. Valg af dirigent, referent og godkendelse af dagsordenen.

2. Styrelsen af lægger årsberetning.

3. Kasseren fremlægger årsregnskab med påtegning af revisor.

4. Indkomne Forslag.

5. Valg af medlemmer og suppleanter til styrelsen

6. Valg af revisor.

7. Fastsættelse af årskontingent.

8. Nye initiativer.

9. Eventuelt.

Venlig hilsen,

Bente Clod,

Forkvinde.

[Selskabets vedtægter findes på de følgende sider].

KARIN MICHAËLIS SELSKABET

FUNDATS

1) Navn, stiftelse, hjemsted

Karin Michaëlis Selskabet er stiftet den 13/9 2006 og er organiseret som en forening med hjemsted i København.

2) Selskabets formål

Selskabets formål er at drive og fremme en forsknings- uddannelses- og formidlingsvirksomhed, der er i tråd med de holdninger og ideer Karin Michaëlis søgte at fremme. Det er et ønske, at selskabet dermed får placeret Karin Michaëlis på den plads i den danske litteratur- og åndshistorie, som hun fortjener.

Stk. 2. For at opnå dette kan selskabet søge at fremme udgivelse og oversættelse af værkerne, forskning i forfatterskabet og dets kontekst, fremkomsten af uddannelsesmateriale, oplysningsvirksomhed og alle mulige andre former for formidling og ajourføring af det store værk og det liv Karin Michaëlis præsterede.

Stk. 3. Selskabets virksomhed skal holdes fri af særinteresser og skal finde sted i fri og åben dialog med alle interesserede - både i ind- og udland.

Stk. 4. Selskabet skal i sit arbejde inddrage flest mulige i læsningen og drøftelsen af Karin Michaëlis' værker og tanker med henblik på deres betydning for dansk og international kultur.

3) Medlemskab

Selskabet er åbent for alle interesserede, der kan tilslutte sig formålet. Ved indmeldelse om foråret betales et fuldt årskontingent for det igangværende år, ved indmeldelse om efteråret betales et halvt årskontingent for det igangværende år.

Stk. 2. Styrelsen kan oprette forskellige typer af medlemskaber, f.eks. for studerende, familier, firmaer o.a. hvis det findes formålstjenligt. Årsmødet kan endvidere efter indstilling fra styrelsen tildele æresmedlemskab til personer, der har ydet en ganske særlig indsats indenfor selskabets formål.

4) Årsmødet

Årsmøde afholdes hvert år i den uge, hvor Karin Michaëlis' fødselsdag ligger (21/3). Styrelsen indkalder årsmødet med minimum tre ugers varsel med en dagsorden, der mindst skal indeholde følgende punkter:

1) Valg af dirigent, referent og godkendelse af dagsorden
2) Styrelsen aflægger årsberetning
3) Kassereren fremlægger årsregnskabet med påtegning af revisor
4) Indkomne forslag
5) Valg af medlemmer og suppleanter til styrelsen
6) Valg af revisor
7) Fastsættelse af årskontingent

8) Nye initiativer
9) Eventuelt

Forslag kan fremsættes af ethvert medlem. Forslaget skal være styrelsen i hænde senest 20/2 for at blive behandlet på årsmødet.

5) Selskabets drift

Selskabet financierer sine aktiviteter gennem medlemskontingenter og, nar det gælder enkeltprojekter, gennem offentlige tilskud og tilskud fra fonde og private. Selskabet kan også mod vederlag udføre forsknings- og oplysningsprojekter, samt konsulent-, biblioteks-, kursus- og forlagsvirksomhed..

6) Styrelsen

Selskabet ledes af en styrelse på 7 personer. Af disse kan højest to personer være fast bosiddende i udlandet. De fem medlemmer af styrelsen vælges af årsmødet blandt selskabets medlemmer for fem år af gangen. Genvalg kan finde sted. Årsmødet vælger også hvert år et antal suppleanter, der træder ind i styrelsen, hvis et af de fem medlemmer afgår i utide. Suppleanterne indgår i styrelsens arbejde.

Stk. 2. Styrelsen konstituerer sig hvert år umiddelbart efter årsmødet med i hvert fald formand og kasserer. Styrelsen supplerer sig selv med yderligere to medlemmer til at styrke selskabets faglighed og kontinuitet ved at repræsentere humanistisk forskning, biblioteks- eller forlagsvirksomhed eller økonomi/fundraising. Disse to medlemmer udpeges for tre år af gangen ved flertalsbeslutning blandt de årsmødevalgte styrelsesmedlemmer. Afgår et af disse medlemmer i utide vælger de fem årsmødevalgte styrelsesmedlemmer en afløser for de følgende tre år.

7) Styrelsens opgaver og ansvar

Styrelsen har det overordnede ansvar for selskabets virksomhed og søger at tilvejebringe den fornødne økonomi. Ved modtagelse af tilskud har styrelsen ansvaret for, at betingelserne for at opnå tilskuddet overholdes. Styrelsens medlemmer hæfter ikke personligt for selskabet eller dets eventuelle gæld.

Stk. 2. Styrelsen er ansvarlig for udarbejdelse af årsberetning og årsregnskab med status. Styrelsen kan nedsætte udvalg til 1øsning af konkrete opgaver. Styrelsen fastsætter om fornødent selv sin forretningsorden.

8) Regnskab, revision og tegningsret

Regnskabsåret føl ger kalenderåret. Den årsmødevalgte revisor reviderer og påtegner årsregnskabet inden årsmødet, således at der kan fremlægges et revideret regnskab på årsmødet.

Stk. 2. Selskabet tegnes af formanden og to styrelsesmedlemmer eller af fire styrelsesmedlemmer i forening. Bestyrelsen kan meddele prokura.

9) Ændringer af fundatsen

Selskabets fundats kan kun ændres på et ordinært årsmøde, hvis fundatsændringens ordlyd er fremgået af indkaldelsen og ændringen vedtages med minimum 2/3 af de fremmødte medlemmers stemmer.

10) Ophør

Beslutning om selskabets ophør eller sammenlægning med anden forsknings- uddannelses- eller formidlingsinstitution kan kun ske som beskrevet under fundatsændringer.

Stk. 2. I tilfælde af ophør overdrages selskabets nettoformue til Det kongelige Bibliotek i København. I så fald skal den siddende styrelse fungere indtil den økonomiske opgørelse af aktiver og passiver har fundet sted og formuen er overdraget.

Således vedtaget på det stiftende møde 13/9 2006

En forsvundne forbindelse - Hans Scherfig som ung!

Karin Michaëlis dukker op i de mærkeligste sammenhænge. Her sidst faldt jeg over hende i forbindelse med en nylig publiceret bog "Hans Scherfig som ung". Forbindelsen er lidt indirekte, og i litterær henseende ikke overvældende vigtig. Den rummer ingen dybe afsløringer, men er for mig med til at nuancere vores opfattelse af den litterære tid som KM levede i.

Hans (Christian) Scherfig er noget yngre end Karin Michaëlis, idet han er født i 1905. Han kommer – måske til enkeltes overraskelse – fra et nydeligt og borgerligt hjem på en mere end pæn adresse i København. Den lille Hans var familiens efternøler, og det stod ikke på nogen måde skrevet ved hans vugge, at han skulle ende som hverken udholdende satiriker eller kommunist.

Det for en KM interesseret er, at han på et meget tidligt tidspunkt havde forbindelse til Eugenie Schwarzwald (Genia), der jo spiller en afgørende rolle i Karin Michaëlis' liv. Allerede som 16-årig tilbragte han sommeren 1921 på Genias sommerskole Seeblick ved Grundlsee i de østrigske alper. Og sammen med den unge Hans var en yngre pige fra hans families bekendtskabskreds, nemlig Merete Bonnesen, som mange vil kende fra en omfattende skribentvirksomhed på "Politiken" gennem mange år.

Alt det siger noget om unges rejsemuligheder, hvis man kom fra den dannede middelklasse i København. Vi er en hel generation før "Bibi" begynder at rejse ud i verden i sin serie. Alligevel får de unge mennesker Hans og Merete lov til på egen hånd at rejse ned gennem efterkrigstidens delvist ødelagte Europa for at tilbringe en sommer i Østrigs bjerge.

Alle der skriver om Karin Michaëlis husker at nævne, at hun var en af samtidens mest udbredte forfattere, og at bøger som "Den farlige alder" udkom i titusindvis alene i Tyskland i løbet af de første uger efter udgivelsen. Men ser man på samtlige udgivne bøger i Danmark i hele det 20. århundrede, er der kun en bog, der bare nærmer sig biblen i oplagsstørrelse, nemlig "Det forsømte forår" af Hans Scherfig. Den indtager en helt suveræn andeplads med et samlet oplag på 376.500. Og det på trods af, at den ikke fik nogen god modtagelse, men levede sit eget stille liv på boghandlernes støvede hylder fra udgivelsen i 1940 og frem til en gang i 1960'erne, hvor bogen endelig blev en vedvarende bestseller. Det var altså først, da den store skole for alvor blev udsat for både en bevidst nedbrydning af autoriteten og samtidig i demokratisk henseende blev en mærkesag med hensyn til elevoptaget, at bogen blev populær. Formodentlig hænger det sammen på den lidt finurlige måde, at det først var da Metropolitanskolen som ideologisk prototype var skudt endelig i sænk, at læserne tog bogen til sig.

Argumenterne mod den sorte skole havde Karin Michaëlis allerede fremstillet på en overordentlig positiv måde i sin "GLÆDENS SKOLE" (hvor Genia kaldes for Louise) fra 1914, der jo på næsten alle måder kan læses som et programskrift for en mere fri og personlig vækstorienteret pædagogik, således som det praktiseredes i det ekspanderende "schwarzwaldske skolesystem".

Mig forekommer "Glædens skole" at være den lyseste bog Karin Michaëlis nogensinde har skrevet. På den ene side handler bogen ikke om noget, det er nemlig ikke en roman eller en rapport om en skole. Det er noget sært midt imellem. Det er en slags rejseberetning fra Genias skole, hvor vi på får fortalt om vanskelighederne ved at etablere en sådan skole, samtidig med at vi i store træk lige får gennemgået de personlige forudsætninger der

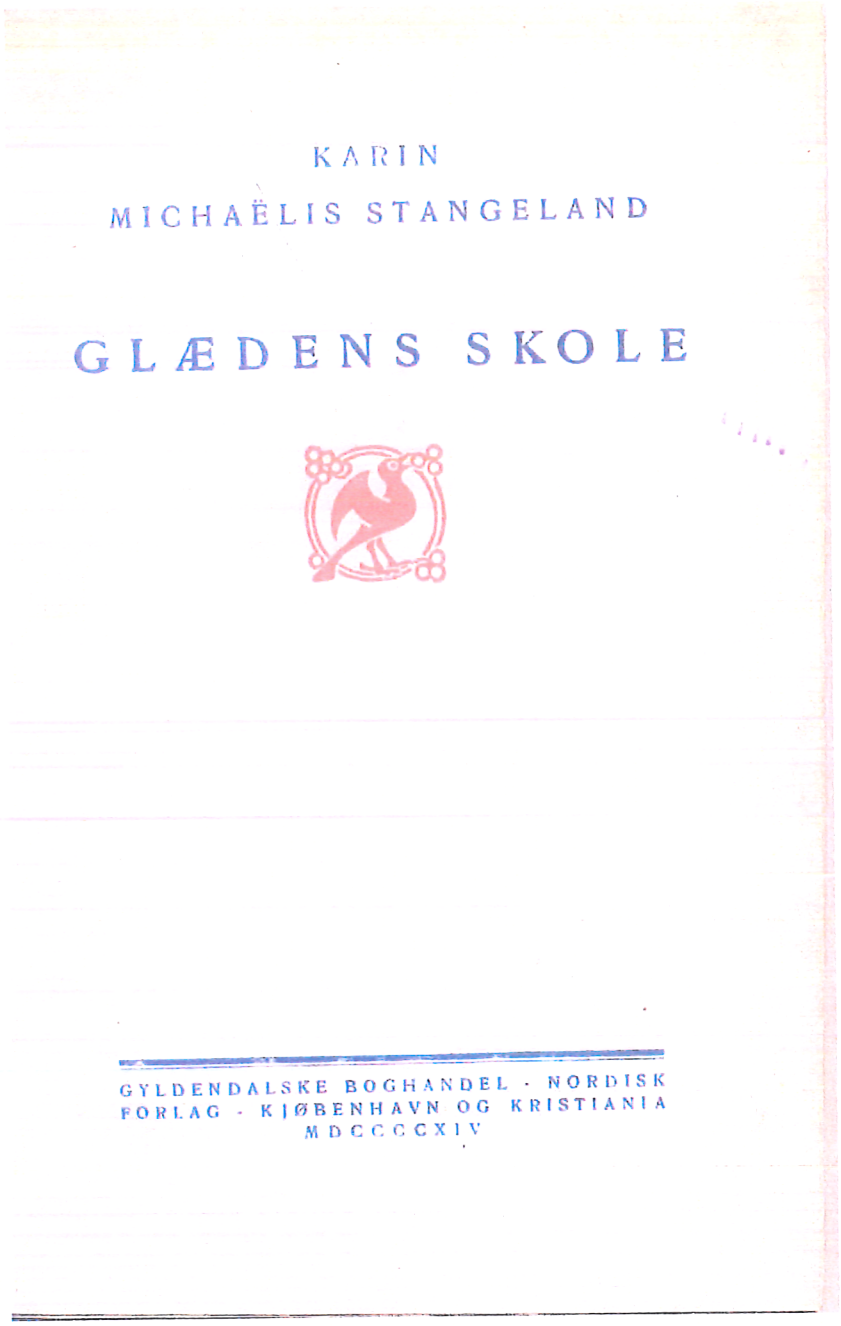
KARIN

MICHAËLIS STANGELAND

GLÆDENS SKOLE

GYLDENDALSKE BOGHANDEL · NORDISK FORLAG · KJØBENHAVN OG KRISTIANIA
MDCCCCXIV

ligger bag ved, at "Frau Doktor" (Genias kaldenavn) nåede frem til at lave skolen. Flettet ind mellem alt dette er der så utallige eksempler på hvordan børn og ansatte i dette

skolesystem i gensidig respekt for hinandens forudsætninger sammen vokser ind i denne verden på en bedre og mere overbevisende måder end den sorte skole tillod. I denne bog er det enkelte barn virkelig fremstillet som et enestående frø, der under de rette betingelser vokser til en enestående blomst i en verden af skønhed. Hvis man som læser er betaget af Bibi-serien, er det i "glædens skole", at man skal hente de begrebsmæssige rammer for at kunne forstå tankegangen bag ved hoved-personen Bibi. De frie opvækstvilkår hos Bibi er i alle detaljer beskrevet i denne bog fra 1914. Jeg tror, man uden over-drivelse kan sige, at KM ikke kunne have skrevet sine Bibi-bøger uden denne tidlige erfaringsmæssige ballast i sit liv.

Jeg savner i øvrigt ofte i disse sammen-hænge en kritisk analyse af det familie-syn, der ligger bag ved de tidlige reformpædagogiske forsøgsskoler. Hvad tænkte egentlig skaberne om elevernes familie? Jeg har lejlighedsvis en svag fornemmelse af, at de forestillede sig at det ganske enkelt var det mest simple at tage eleverne ud af deres traditionsbundne sammenhæng, droppe forældrene, og begynde forfra på en ny menneskeslægt, hvor det så at sige var skolen, der ejede det enkelte barn, og hvor barnet ikke havde forbindelse med sin egen familie, og derfor heller ikke slæbte dårlige vaner i form af alt fra druk til kønsrollemønster med sig i bagagen. Skabte disse folk i virkeligheden et nyt menneske i deres billeder, der var født i en familie, men i praksis blev adopteret af et skolesystem? Jeg mener det ikke som en fundamental anklage mod reformpædagogikken, men er på den anden side nysgerrig efter at vide noget mere om, hvordan eleverne havde det med deres "rødder".
"GLÆDENS SKOLE" siger desværre ikke meget om dette forhold. Det er som om Karin Michaëlis hele tider ser sagen fra nogle børns synsvinkel og til nød som noget, der har med Genia at gøre. Det nævnes f.x. som et rørende træk ved Genia, at hun ikke har forstand på penge, og at der derfor lejlighedsvis skete det, at rige folks børn fik friplads i hendes skole ved lidt af et administrativt uheld. Men vi ved ikke om fattige folks børn på den anden side ikke kom i hendes skole, fordi de fattige forældre ved et uheld skulle betale fuld pris for skolegangen. Bogen er totalt centreret om børns potentielle muligheder af kreativ art, og deres sociale baggrund ligger på en måde helt uden for bogens synsfelt. Derfor kommer der heller ikke mange oplysninger, om hvad der egentlig bliver af børnene efter endt skolegang. Det eneste samlede billede af deres livsperspektiv er, at KM et par gange nævner, at mange af pigerne fra skolen tilbringer deres sidste aften inden ægteskabet med at skrive takkebreve til Frau Doktor. Og det fremhæves, at dette ikke sker, fordi det var noget, de lærte i skolen, det er ikke noget aftalt, det er bare et utrolig smukt sammenfald, at alle disse piger på den sidste nat inden ægteskabet alle sammen uafhængigt af hinanden får den ide at sende et taknemmeligt brev til deres uddannelsesmæssige mentor. KM er næsten forført af alle disse kreative pigebørn uden "forældre": ikke en eneste gang bruger KM af sin erfaring fra eget liv eller forfatterskab til at problematisere overgangen mellem ugift stand og ægteskab for disse elevers vedkommende. Hvilket efter min mening er højst ejendommeligt det øvrige forfatterskab taget i betragtning.

Sagen er muligvis at "GLÆDENS SKOLE" er blevet til i en analytisk og personligt labil emotionel periode for forfatteren - jvf. at hun lige er blevet gift for anden gang – hvilket hun fejrer med som forfatternavn at vælge sig navnet "Karin Michaëlis Stangeland". Mere afgørende er det nu nok, at hun netop i denne bog vælger at tolke begrebet "erotik" meget bredt. I denne bog bliver det *også* til noget i retning af den spontane fornemmelse af

sympatisk gensidighed mellem børn. Det frigjorte menneske, der lever sit potentiale ud i et forstående pædagogisk miljø, kan således næsten ikke andet end være en del af en totalt empatisk dagligdag med en fin erotisk balance kønnene imellem – fra barnet kommer i skole og resten af livet! KM er her den fødte jubeloptimist. Konflikter, begær, patriarkalsk dominans og livsødelæggende uvidenhed findes ganske enkelt ikke i denne verden. Det forekommer mig at være den første skabelsesberetning i forfatterskabet, hvor man så muligvis kan læse "Den grønne ø" som den anden.

Man kan af gode grunde ikke bebrejde Karin Michaëlis, at hun ikke var i stand til at tænke det reformpædagogiske ind i familiesociologisk sammenhæng – Karin Michaëlis er jo ikke en tidlig udgave af Socialforskningsinstituttet med dets analyse af sammenhængen mellem social oprindelse og faktisk uddannelsesforløb. Så min pointe er ikke at uddele kritik i bakspejlet. Men alligevel er der er afgørende begrænsning i den måde sammenhængen mellem børn og skolegang lægges frem i den omtalte bog: nemlig at børnene ses som en fra forældrene løsrevet kategori. De er ikke alene noget i sig selv alle disse smukke børn – de er på en måde sig selv! I næsten bogstavelig forstand tages de fra forældrene, placeres i en skolemæssig paradisets have, hvorfra de i øvrigt ikke uddrives, men vokser i respekt for andre og for alle ting i deres omgivelser. Problemet er bare om denne paradisiske tilstand kan holde ind i voksenlivet. Det er dog i denne sammenhæng ikke problemet for Karin Michaëlis, hun fortæller jo "bare" fra Genias verden med alle de smukke børn, men på en eller anden måde lurer virkeligheden af social art selvfølgelig bag ved fortællingen alene af den grund at skolen jo sluttede på et tidspunkt. At det alligevel ikke blev noget konfliktpunkt skyldes formodentlig, at bevægelsens fortalere håbede på, at verden ville komme til at indrette sig efter børnene, frem for at børnene indrettede sig efter den mulige brutale sociale realitet. Måske er denne bog i bund og grund KM's sidste glade budskab om en ny og bedre verden, inden den første verdenskrigs grusomhed ramte alt og alle. Og denne krig ramte, som vi ved fra andre bøger fra hendes hånd, hårdt.

Da det nu i den her omtalte bog er dokumenteret, at Hans Scherfig lige fra sin tidligste ungdom havde et personligt kendskab til Eugenie Schwarzwald og hendes skole, er det nærliggende at omfortolke "Det forsømte forår" en anelse i retning af, at den ikke alene er en kritik af skolesystemet på baggrund af forfatterens personlige oplevelser, men tillige skrevet på baggrund af forfatterens kendskab til alternativer med en fundamentalt anderledes pædagogisk opfattelse.

Der er ikke meget, der tyder på at Hans Scherfig og Karin Michaëlis i øvrigt kendte ret meget til hinanden. I mellemkrigstiden var Michaëlis meget berømt, mens Hans Scherfig skaffede sig til dagen og vejen ved at forfatte ret trivielle noveller til ugebladene – særligt "Ude og Hjemme" grundlagt i 1926 af magarinefabrikant Vang Lauridsen. Et af kravene til indlæg i "Ude og Hjemme" var i øvrigt, at ordet "smør" ikke måtte forekomme! Alfa margarinen var en næsten hellig størrelse i familien Vang Lauridsen. De nævnte navne og mærker optræder i øvrigt i nyere tid i det danske erhvervsliv i forbindelse med den såkaldte "margerine-krig", der afsluttedes i 1990'erne.

Bogen om den unge Scherfig er en bog for unge og til skolebrug. Den er kortfattet og uden indviklede noter til forskningsbrug. Men ikke uinteressant, hvis man lige vil have en ide om, hvordan andre end Karin Michaëlis i sin tid tog på sommerskole, rejste til USA, skrev lidt kulørte ting for at overleve og tacklede et ægteskab hvor begge arbejdede med kunst. Et beskedent men informativt korrektiv til Karin Michaëlis' måde at skrive om begivenhederne på. Og på nogle måder såmænd også til hendes levede liv.

Alt dette bare for lige at minde om, at dannelsen af et litterært selskab er at skabe et forum for debat om et forfatterskab. Bogen om den unge Scherfig er ikke særlig vigtig til

forståelse af Karin Michaëlis, men den kan på den anden side sætte lys på et par sidespring i forfatterskabet. Der udkommer i øvrigt masser af bøger, som KM-interesserede passende kunne skrive lidt om til nærværende blad. Er der ikke nogen der har fod på den rolle KM (og Peter Nansen) spiller i Dorrit Willumsen's "Bang" (Gyldendal, 1996) for at vi kan få sat hendes konkrete opdagelse af homoseksualitet på plads? Er der nogen der ved noget om diverse "kvinde-udstillinger" og spørgsmålet om betydningen af "håndarbejde" som KM muligvis var involveret i jvf. Mette Winge's "Emma Gad" (JP/Politikens Forlagshus, 2005), så vi lige kan få opklaret hvorfor der midt i "GLÆDENS SKOLE" forekommer et kapitel 13 ("Et gammeldags kapitel") i hvilket KM helt uden for sammenhæng argumenterer heftigt for en samtidsrelevant udgave af "håndarbejdets fremme" og en folkelig udgave af reformdragten, idet hun samtidig lige i forbifarten får gjort kniplinger m.v. til en slags særlige feminin form for psykoterapi. For slet ikke at snakke om hele det KM'ske forfatterskab og dets afhængighed af levende modeller – det er jo ikke en ren lokal diskussion i et Karin Michaëlis Selskab alene, men breder sig lige nu ud over Knud Romers bog om "Den der blinker er bange for døden". Alt dette bare for at sige, at her i begyndelsen er det vigtigt at få sendt nogle vilde ideer af sted mod målskiven med KM i centrum. Så kan vi altid næste år afgøre om pilen ramte!

I virkeligheden er "GLÆDENS SKOLE" måske et meget godt eksempel på hvorfor vi behøver et Karin Michaëlis Selskab. Jeg her nemlig lige tjekket nogle af hovedværkerne i reformpædagogikkens historie i Danmark. Og her ser det ud til at den første skoleklasse af den slags kom til verden i Danmark i 1924. Og ikke en af de kilder, jeg har kunnet finde, røber at KM faktisk havde introduceret debatten i bogform i Danmark 10 år før! Jeg har ikke ledt vildt grundigt, men det kunne andre jo gøre.....

Vi skal til at indse, at dette at lave et litterært selskab ikke er at vente på at stjernestøvet daler ned på vore hoveder. Der er faktisk kun en vej frem for sådan et selskab: arbejde, arbejde og penge!

Henning Høeg Hansen.

Andersen, Frank Egholm: "Hans Scherfig som ung". I serien "Store danske forfattere som unge". Bind 7. 88 sider. Ill. Forlaget HER & NU, Frederiksberg, 2006. 299 kroner.
Anmeldt i Weekendavisen (3-9)-11-2006.